

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 4 lutego 2020 r. *

Odwołanie – Skarga o stwierdzenie nieważności – Artykuł 19 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej – Reprezentacja stron w postępowaniach ze skarg bezpośrednich przed sądami Unii – Adwokat lub radca prawny mający status osoby trzeciej w stosunku do strony skarżącej – Artykuł 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej

W sprawach połączonych C-515/17 P i C-561/17 P

mających za przedmiot dwa odwołania w trybie art. 56 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wniesione w dniach 16 sierpnia 2017 r. (C-515/17 P) i 22 września 2017 r. (C-561/17 P),

Uniwersytet Wrocławski, z siedzibą we Wrocławiu (Polska), który reprezentowały A. Krawczyk-Giehsman i K. Szarek, adwokaci, oraz K. Słomka, radca prawna,

wnoszący odwołanie,

popierany przez:

Republikę Czeską, którą reprezentowali M. Smolek, J. Vlácil i A. Kasalická, w charakterze pełnomocników,

interwenient w postępowaniu odwoławczym,

w której drugą stroną postępowania była:

Agencja Wykonawcza ds. Badań Naukowych (REA), którą reprezentowały S. Payan-Lagrou i V. Canetti, w charakterze pełnomocników, które wspierali M. Le Berre, adwokat, oraz G. Materna, radca prawny,

strona pozwana w pierwszej instancji (C-515/17 P),

oraz

Rzeczpospolita Polska, którą reprezentowali B. Majczyna, D. Lutostańska i A. Siwek-Ślusarek, w charakterze pełnomocników,

wnosząca odwołanie,

popierana przez:

Republikę Czeską, którą reprezentowali M. Smolek, J. Vlácil i A. Kasalická, w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: polski

Krajową Izbę Radców Prawnych, z siedzibą w Warszawie (Polska), którą reprezentowali P.K. Rosiak i S. Patyra, radcy prawni,

interwencji w postępowaniu odwoławczym,

w której pozostałymi uczestnikami postępowania byli:

Uniwersytet Wrocławski, z siedzibą we Wrocławiu, który reprezentowały A. Krawczyk-Giehsmann i K. Szarek, adwokaci, oraz K. Słomka, radca prawna,

strona skarżąca w pierwszej instancji,

Agencja Wykonawcza ds. Badań Naukowych (REA), którą reprezentowały S. Payan-Lagrou i V. Canetti, w charakterze pełnomocników, które wspierali M. Le Berre, adwokat, oraz G. Materna, radca prawny,

strona pozwana w pierwszej instancji (C-561/17 P),

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes, R. Silva de Lapuerta, wiceprezes, J.C. Bonichot, A. Arabadjiev, A. Prechal, P.G. Xuereb i I. Jarukaitis, prezesi izb, E. Juhász, J. Malenovský, L. Bay Larsen, F. Biltgen (sprawozdawca), N. Piçarra i A. Kumin, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Bobek,

sekretarz: M. Aleksejev, kierownik wydziału,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 11 czerwca 2019 r.,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 24 września 2019 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Uniwersytet Wrocławski (Polska) i Rzeczpospolita Polska wnoszą w swych odwołaniach o uchylenie postanowienia Sądu Unii Europejskiej z dnia 13 czerwca 2017 r., Uniwersytet Wrocławski/REA (T-137/16, niepublikowanego, zwanego dalej „zaskarżonym postanowieniem”, EU:T:2017:407), na mocy którego sąd ten odrzucił jako oczywiście niedopuszczalną skargę Uniwersytetu Wrocławskiego zmierzającą, po pierwsze, do stwierdzenia nieważności decyzji Agencji Wykonawczej ds. Badań Naukowych (REA), działającej na podstawie umocowania Komisji Europejskiej, o wypowiedzeniu umowy grantu Cossar (nr 252908) i o zobowiązaniu tego uniwersytetu do zwrotu kwot 36 508,37 EUR, 58 031,38 EUR i 6286,68 EUR oraz do zapłaty odszkodowania w kwocie 5803,14 EUR, a po drugie, do zobowiązania REA do zwrotu odpowiednich kwot wraz z należnymi odsetkami, naliczonymi od dnia dokonania płatności do dnia zwrotu.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 2 W myśl art. 19 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, mającego zastosowanie do Sądu na podstawie art. 53 akapit pierwszy tego statutu:

„Państwa członkowskie i instytucje Unii reprezentuje przed Trybunałem Sprawiedliwości pełnomocnik, ustanawiany dla każdej sprawy; pełnomocnika może wspomagać doradca albo adwokat lub radca prawny.

Państwa będące stronami Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym, niebędące państwami członkowskimi oraz Urząd Nadzoru EFTA, określony w tym porozumieniu, są reprezentowane w taki sam sposób.

Inne strony muszą być reprezentowane przez adwokatów lub radców prawnych.

Jedynie adwokat lub radca prawny uprawniony do występowania przed sądem państwa członkowskiego lub innego państwa, które jest stroną Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym, może reprezentować lub wspomagać stronę przed Trybunałem”.

- 3 Artykuł 51 § 1 regulaminu postępowania przed Sądem stanowi:

„Strony są reprezentowane przez pełnomocników, o których mowa w art. 19 akapity pierwszy i drugi statutu (pełnomocników), adwokatów lub radców prawnych zgodnie z postanowieniami art. 19 statutu”.

Prawo polskie

- 4 W prawie polskim obok zawodu adwokata przewidziano także zawód radcy prawnego. Radcowie prawni mogą zwracać się o wpisanie na listę w okręgowej izbie radców prawnych, a po wpisaniu ich na tę listę są oni należycie uprawnieni do reprezentowania swych klientów przed polskimi sądami.

Okoliczności powstania sporu

- 5 Okoliczności powstania sporu można streścić w podany niżej sposób.
- 6 W ramach programu w dziedzinie badań, rozwoju technologicznego i demonstracji REA zawarła z Uniwersytetem Wrocławskim umowę o grant, która przewidywała między innymi, że badacz zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w ramach objętej grantem działalności nie może uzyskiwać innych dochodów niż te, które dotyczą jego prac badawczych.
- 7 Okazało się jednak, że badacz, o którym mowa, pobierał wynagrodzenie również z tytułu innej działalności, w związku z czym REA rozwiązała umowę o grant, wystosowała do Uniwersytetu Wrocławskiego notę obciążeniową na kwotę 36 508,37 EUR i poinformowała tę uczelnię, że pobierze kwotę 6286,68 EUR bezpośrednio z funduszu gwarancyjnego przewidzianego w umowie o grant. Uniwersytet Wrocławski zapłacił kwotę wskazaną w rzeczonyj notce obciążeniowej.
- 8 W następstwie dochodzenia przeprowadzonego przez Europejski Urząd ds. Zwalczenia Nadużyć Finansowych (OLAF) REA wystosowała do Uniwersytetu Wrocławskiego dwie dodatkowe noty obciążeniowe, odpowiednio na kwotę 58 031,38 EUR, stanowiącą część grantu pozostającą do zwrotu,

oraz na kwotę 5803,14 EUR, stanowiącą odszkodowanie ustalone na podstawie klauzuli karnej przewidzianej w umowie o grant. Uniwersytet Wrocławski zapłacił również kwoty wskazane w obu tych notach obciążeniowych.

Postępowanie przed Sądem i zaskarżone postanowienie

- 9 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 25 marca 2016 r. Uniwersytet Wrocławski wniósł skargę, w której domagał się, po pierwsze, stwierdzenia nieważności decyzji REA dotyczących wypowiedzenia umowy o grant i zobowiązania tego uniwersytetu do zwrotu części przedmiotowego grantu oraz do zapłaty odszkodowania, a po drugie, zwrotu odpowiednich kwot wraz z odsetkami naliczonymi od dnia ich zapłaty przez uniwersytet do dnia ich zwrotu przez REA.
- 10 W odpowiedzi na skargę REA podniosła zarzut niedopuszczalności tej skargi, oparty w szczególności na okoliczności, że radca prawny reprezentujący Uniwersytet Wrocławski był pracownikiem centrum badań na wydziale prawa, administracji i ekonomii tego uniwersytetu, wobec czego nie spełniał on warunku niezależności wymaganego przez statut.
- 11 Uniwersytet Wrocławski argumentował, że chociaż reprezentujący go przed Sądem radca prawny był w przeszłości związany z nim umową o pracę, to w momencie wniesienia skargi w pierwszej instancji już tak nie było. Od dnia 3 października 2015 r. ów radca prawny był bowiem związany z tą uczelnią umową cywilnoprawną dotyczącą prowadzenia zajęć dydaktycznych. Umowa ta charakteryzuje się brakiem stosunku podporządkowania, a zatem nie należy jej utożsamiać z umową o pracę.
- 12 W pkt 14 zaskarżonego postanowienia Sąd wskazał, że art. 19 akapity trzeciej i czwartej statutu, mający zastosowanie do postępowania przed Sądem na podstawie art. 53 tego statutu, stanowi, że tak zwane nieuprzywilejowane strony muszą być reprezentowane przez adwokatów lub radców prawnych i że jedynie adwokat lub radca prawny uprawniony do występowania przed sądem państwa członkowskiego może reprezentować lub wspomagać takie strony przed Trybunałem.
- 13 W pkt 16 i 17 zaskarżonego postanowienia Sąd stwierdził w odniesieniu do tych dwóch kumulatywnych przesłanek, że w przeciwieństwie do uprawnienia do występowania przed sądem państwa członkowskiego pojęcie adwokata lub radcy prawnego nie zawiera żadnego wyraźnego odesłania do prawa krajowego państw członkowskich, które pozwalałoby na ustalenie jego znaczenia i zakresu. Sąd wyjaśnił, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału pojęcie to należy w miarę możliwości interpretować w sposób autonomiczny, z uwzględnieniem kontekstu przepisu i realizowanego celu, bez odwoływania się do prawa krajowego.
- 14 I tak w pkt 18 zaskarżonego postanowienia Sąd orzekł – powołując się na koncepcję roli adwokata w porządku prawnym Unii, która wywodzi się ze wspólnych państwom członkowskich tradycji prawnych i na której opiera się art. 19 statutu, a w szczególności na wyroki: z dnia 18 maja 1982 r., *AM & S Europe/Komisja* (155/79, EU:C:1982:157, pkt 24); z dnia 14 września 2010 r., *Akzo Nobel Chemicals i Akcros Chemicals/Komisja i in.* (C-550/07 P, EU:C:2010:512, pkt 42); z dnia 6 września 2012 r., *Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej/Komisja* (C-422/11 P i C-423/11 P, EU:C:2012:553, pkt 23) – że rolą adwokata jest bycie współpracownikiem wymiaru sprawiedliwości, którego zadanie polega na zapewnianiu, przy zachowaniu całkowitej niezależności i w nadrzędnym interesie wymiaru sprawiedliwości, obsługi prawnej, której potrzebuje klient.
- 15 W pkt 19 zaskarżonego postanowienia Sąd wywnioskował stąd, że wymóg niezależności adwokata czy radcy prawnego związany jest z brakiem istnienia pomiędzy nim a jego klientem jakiegokolwiek stosunku pracy, gdyż pojęcie niezależności zostało określone nie tylko w sposób pozytywny, mianowicie w odniesieniu do dyscypliny zawodowej, lecz również w sposób negatywny, czyli poprzez brak stosunku pracy.

- 16 W pkt 20 zaskarżonego postanowienia Sąd uznał, że rozumowanie to znajduje również zastosowanie w niniejszej sprawie, a mianowicie w sytuacji, w której radca prawny jest związany umową zlecenia ze stroną, którą ma on reprezentować, ponieważ nawet jeśli z formalnego punktu widzenia należałoby uznać, że tego rodzaju umowa nie kreuje stosunku pracy między tymi dwiema stronami, to jednak sytuacja taka stwarza ryzyko, że środowisko zawodowe tego radcy prawnego wywiera, przynajmniej w pewnym stopniu, wpływ na wyrażaną przez niego opinię prawną, o czym Trybunał przypomniał zasadniczo w pkt 25 wyroku z dnia 6 września 2012 r., Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej/Komisja (C-422/11 P i C-423/11 P, EU:C:2012:553).
- 17 W pkt 21 zaskarżonego postanowienia Sąd orzekł zatem, że skoro skarga wszczynająca postępowanie została podpisana przez takiego radcę prawnego, to skarga w pierwszej instancji nie została wniesiona przez osobę spełniającą wymogi określone w art. 19 akapity trzeciej i czwartej statutu i w art. 51 § 1 regulaminu postępowania przed Sądem. W konsekwencji Sąd odrzucił tę skargę jako oczywiście niedopuszczalną.

Postępowanie przed Trybunałem i żądania stron w postępowaniu odwoławczym

- 18 Postanowieniem z dnia 24 listopada 2017 r. prezes Trybunału zdecydował o połączeniu obu odwołań do łącznego rozpoznania w ramach pisemnego i ustnego etapu postępowania oraz w celu wydania wyroku.
- 19 W dniu 6 lutego 2018 r. Republika Czeska złożyła wniosek o dopuszczenie do sprawy w charakterze interwenienta w ramach połączonych postępowań odwoławczych. Postanowieniem z dnia 31 maja 2018 r. prezes Trybunału uwzględnił ten wniosek.
- 20 Postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 5 lipca 2018 r., Uniwersytet Wrocławski i Polska/REA (C-515/17 P i C-561/17 P, niepublikowanym, EU:C:2018:553), Krajowa Izba Radców Prawnych (Polska) została dopuszczona do udziału w sprawie C-561/17 P w charakterze interwenienta popierającego żądania Rzeczypospolitej Polskiej.
- 21 Postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 27 lutego 2019 r., Uniwersytet Wrocławski i Polska/REA (C-515/17 P i C-561/17 P, niepublikowanym, EU:C:2019:174), wniosek o dopuszczenie do udziału w sprawie w charakterze interwenienta złożony przez Association of Corporate Counsel Europe (stowarzyszenie prawników europejskich przedsiębiorstw) został oddalony.
- 22 W odwołaniu w sprawie C-515/17 P Uniwersytet Wrocławski, popierany przez Republikę Czeską, wnosi do Trybunału o:
- uchylenie zaskarżonego postanowienia;
 - stwierdzenie, że skarga w pierwszej instancji została prawidłowo wniesiona, oraz
 - obciążenie drugiej strony postępowania całością kosztów postępowania.
- 23 W odwołaniu w sprawie C-561/17 P Rzeczpospolita Polska, popierana przez Republikę Czeską i Krajową Izbę Radców Prawnych, wnosi do Trybunału o:
- uchylenie zaskarżonego postanowienia;
 - przekazanie sprawy Sądowi do ponownego rozpoznania;
 - obciążenie każdej ze stron własnymi kosztami postępowania oraz

– przydzielenie sprawy wielkiej izbie, zgodnie z art. 16 akapit trzeci statutu.

24 REA wnosi do Trybunału o:

- oddalenie odwołań;
- obciążenie Uniwersytetu Wrocławskiego i Rzeczypospolitej Polskiej kosztami postępowania oraz
- obciążenie Republiki Czeskiej i Krajowej Izby Radców Prawnych własnymi kosztami.

W przedmiocie odwołań

- 25 Na poparcie odwołania w sprawie C-515/17 P Uniwersytet Wrocławski podnosi dwa zarzuty dotyczące odpowiednio błędnej wykładni art. 19 statutu oraz niewystarczającego uzasadnienia zaskarżonego postanowienia. Na poparcie odwołania w sprawie C-561/17 P Rzeczpospolita Polska podnosi trzy zarzuty dotyczące odpowiednio błędnej wykładni tego artykułu, naruszenia zasad pewności prawa i skutecznej ochrony sądowej oraz niewystarczającego uzasadnienia tego postanowienia.
- 26 Ze względu na powiązanie istniejące między zarzutem pierwszym obu odwołań i zarzutem drugim odwołania w sprawie C-561/17 P, dotyczącymi błędnej wykładni art. 19 statutu, jak też naruszenia zasad pewności prawa i skutecznej ochrony sądowej, zarzuty te należy zbadać łącznie.

Argumentacja stron

- 27 W ramach zarzutu pierwszego Uniwersytet Wrocławski podnosi, że Sąd błędnie uznał, iż radca prawny związany z reprezentowaną przezeń stroną umową zlecenia, zgodnie z którą jest on w szczególności zobowiązany do prowadzenia zajęć dydaktycznych ze studentami, nie ma w stosunku do swego mocodawcy wymaganej niezależności, aby móc reprezentować go w postępowaniu przed sądami Unii.
- 28 W pierwszej części zarzutu pierwszego Uniwersytet Wrocławski podnosi, że natura i główne cechy umowy zlecenia, o której mowa w niniejszej sprawie, nie pozwalają na zrównanie jej z umową o pracę, w szczególności ze względu na typowy dla tej umowy brak stosunku podporządkowania.
- 29 W drugiej części tego zarzutu Uniwersytet Wrocławski utrzymuje, że uzasadnienie zaskarżonego postanowienia, w myśl którego każdy stosunek prawny między stroną a jej przedstawicielem pociąga za sobą ryzyko wywarcia wpływu na wyrażaną przez tego przedstawiciela opinię prawną, jest sprzeczne z zasadami proporcjonalności i pomocniczości, ponieważ przyznaje instytucjom Unii wyłączne uprawnienie do decydowania o tym, kto może skutecznie reprezentować strony w postępowaniach przed sądami Unii.
- 30 W trzeciej części wskazanego zarzutu Uniwersytet Wrocławski, popierany przez Republikę Czeską i Krajową Izbę Radców Prawnych, zarzuca Sądowi nieuwzględnienie prawa krajowego, a w szczególności prawa polskiego, które gwarantuje niezależność radców prawnych oraz brak ich podporządkowania w stosunku do wszelkich podmiotów trzecich. Uczelnia ta podkreśla, że podobnie jak zawód adwokata, zawód radcy prawnego służy zarówno interesom wymiaru sprawiedliwości, jak i interesom osób powierzających ochronę swych praw przedstawicielowi tego zawodu, opiera się na zaufaniu publicznym i jest regulowany przez kodeks etyki.
- 31 W pierwszej części swego zarzutu pierwszego Rzeczpospolita Polska podnosi w pierwszej kolejności, że przyjęta przez Sąd w zaskarżonym postanowieniu wykładnia art. 19 statutu nie znajduje podstaw ani we wspólnych państwach członkowskich tradycjach prawnych, ani w prawie Unii. W tym względzie

Rzeczpospolita Polska podkreśla, że Sąd zaprzecza sam sobie, uznając, że rola adwokata lub radcy prawnego jest inspirowana wspólnymi państwom członkowskim tradycjami prawnymi, i interpretując pojęcie adwokata lub radcy prawnego bez odnoszenia się do prawa krajowego.

- 32 W drugiej kolejności Rzeczpospolita Polska podnosi, że ocena niezależności od mocodawcy nie może być dokonywana bez odniesienia do gwarancji wynikających z różnych krajowych porządków prawnych.
- 33 W trzeciej kolejności Rzeczpospolita Polska podnosi, że pojęcie niezależności przyjęte w zaskarżonym postanowieniu jest oderwane od realiów wykonywania zawodu adwokata lub radcy prawnego, ponieważ opiera się na założeniu, że prawnik wewnętrzny, który wykonuje zawód w ramach stosunku pracy, będzie podlegał silniejszej presji ze strony pracodawcy niż prawnik zewnętrzny, który podlega jedynie presji ze strony klienta.
- 34 W czwartej kolejności Rzeczpospolita Polska utrzymuje, że zastosowanie przyjętego przez Sąd rozwiązania, opartego na obecnym orzecznictwie Trybunału dotyczącym kwestii reprezentacji stron przed sądami Unii, doprowadziłoby do stworzenia systemu, w którym do tego samego adwokata lub radcy prawnego miałyby zastosowanie dwa standardy niezależności, a mianowicie inny gdy występuje on przed sądami krajowymi, inny zaś, bardziej rygorystyczny, gdy występuje on przed sądami Unii.
- 35 Republika Czeska twierdzi w tym kontekście, że wszelkie ograniczenia uprawnień adwokatów lub radców prawnych, którzy nie pozostają w stosunku pracy ze swoimi klientami, do reprezentowania owych klientów, powinny być interpretowane ściśle.
- 36 W drugiej części zarzutu pierwszego Rzeczpospolita Polska podnosi, że przyjęta przez Sąd wykładnia art. 19 statutu wykracza poza granice aktualnego orzecznictwa Trybunału dotyczącego kwestii reprezentacji stron przed sądami Unii.
- 37 Z jednej strony orzecznictwo to wiąże wymóg niezależności adwokata lub radcy prawnego wyłącznie z warunkiem negatywnym, który dotyczy braku stosunku pracy między nim a jego klientem. Tymczasem w niniejszej sprawie Sąd sam stwierdził w pkt 20 zaskarżonego postanowienia, że prawnik, który podpisał skargę w pierwszej instancji, nie jest związany umową o pracę z Uniwersytetem Wrocławskim. W tym względzie Sąd niesłusznie orzekł, w oparciu o analogiczne zastosowanie wyroku z dnia 6 września 2012 r., Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej/Komisja (C-422/11 P i C-423/11 P, EU:C:2012:553), że istnienie umowy cywilnoprawnej wiążącej strony jest wystarczające do stwierdzenia, że przedstawiciel tej uczelni nie spełnia warunku niezależności.
- 38 Z drugiej strony Rzeczpospolita Polska kwestionuje zaskarżone postanowienie ze względu na to, że Sąd uwzględnił w nim jedynie zawartą między radcą prawnym a Uniwersytetem Wrocławskim umowę dotyczącą prowadzenia zajęć dydaktycznych, nie zbadał natomiast relacji łączących strony w odniesieniu do świadczonej pomocy prawnej.
- 39 Krajowa Izba Radców Prawnych podkreśla, że rozumowanie Sądu jest błędne, ponieważ prowadzi ono do uznania, że całkowita niezależność adwokata lub radcy prawnego wymaga, aby był on wolny od wszelkich powiązań ze środowiskiem zawodowym swojego klienta. Trudno jest bowiem wyobrazić sobie, aby przedstawiciel mógł wykonywać swoje zadania, nie podlegając przy tym żadnym wpływom ze strony bezpośredniego środowiska zawodowego swojego klienta.
- 40 W ramach zarzutu drugiego Rzeczpospolita Polska podnosi, że skoro w zaskarżonym postanowieniu nie określono kryteriów umożliwiających ocenę wymogu niezależności, który według Sądu powinien zostać spełniony, to owo postanowienie narusza zasadę pewności prawa. Ponadto, jako że konsekwencją stwierdzenia braku niezależności przedstawiciela jest odrzucenie skargi, strona skarżąca zostaje pozbawiona skutecznego środka prawnego oraz prawa dostępu do sądu.

- 41 Republika Czeska przypomina, że reprezentowanie przez adwokata lub radcę prawnego przed organami sądowymi stanowi część prawa do skutecznej ochrony sądowej, zagwarantowanego w art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą praw podstawowych”). Zakazanie skarżącemu zawarcia umowy o reprezentację przed sądem z adwokatem lub radcą prawnym, z którym łączy go inny stosunek umowny, może narazić go na dodatkowe koszty.
- 42 Krajowa Izba Radców Prawnych utrzymuje, że ograniczenie prawa do skutecznego środka prawnego przed Sądem, chronionego przez art. 47 karty praw podstawowych, stanowi nie tylko wprowadzenie zakazu reprezentacji strony, o której mowa w art. 19 akapity trzeci i czwarty statutu, przez adwokata lub radcę prawnego związanego z tą stroną stosunkiem umownym, ale również następstwo takiego stanu rzeczy, a mianowicie odrzucenie skargi bez możliwości usunięcia zarzucanego braku proceduralnego.
- 43 REA podnosi przede wszystkim, że oba odwołania są niedopuszczalne, ponieważ podniesiono w nich argumenty dotyczące oceny stanu faktycznego i ponieważ opierają się one na zarzutach i argumentach, które były już przedmiotem debaty przed Sądem. Ponadto zdaniem tej agencji odwołanie Uniwersytetu Wrocławskiego jest niedopuszczalne w zakresie, w jakim opiera się na dotyczących sytuacji konkretnego radcy prawnego okolicznościach faktycznych, które nie zostały przedstawione przed Sądem. Wreszcie argumentacja podniesiona w ramach interwencji Republiki Czeskiej i Krajowej Izby Radców Prawnych jest niedopuszczalna w zakresie, w jakim dotyczy naruszenia art. 47 karty praw podstawowych, ponieważ ani Uniwersytet Wrocławski, ani Rzeczpospolita Polska nie przedstawiły takiej argumentacji. Argumenty Republiki Czeskiej są niedopuszczalne również dlatego, że nie odniesiono się w nich do żadnego konkretnego punktu zaskarżonego postanowienia.
- 44 W odniesieniu do istoty sprawy REA uważa, że argument, zgodnie z którym art. 19 statutu należy interpretować na podstawie przepisów krajowych, prowadzi do zastąpienia tego artykułu, który reguluje reprezentację stron przed sądami Unii, przepisami krajowymi określonymi dla każdego konkretnego przypadku. W związku z tym wykładnia przyjęta przez Sąd, bynajmniej nie będąc „ograniczeniem”, stanowi wręcz gwarancję tego, że wszyscy prawnicy Unii podlegają takim samym warunkom w zakresie reprezentacji przed Trybunałem.
- 45 Ponadto Sąd nie wykroczył poza dotychczasowe orzecznictwo Trybunału w tej dziedzinie, którego zakres jest szerszy niż ten sugerowany w odwołaniach, ponieważ we wspomnianym orzecznictwie ustanowiono już wymóg, by doradca był wystarczająco zdystansowany od strony, którą reprezentuje.
- 46 Argumentację opartą na art. 47 karty praw podstawowych należy w każdym razie oddalić jako bezzasadną w zakresie, w jakim niedopuszczalność skargi nie stoi na przeszkodzie temu, by Uniwersytet Wrocławski był reprezentowany przez innego doradcę w ramach ponownego wystąpienia do Sądu na podstawie art. 272 TFUE.

Ocena Trybunału

W przedmiocie dopuszczalności

- 47 W odniesieniu do zarzutów niedopuszczalności podniesionych przez REA, po pierwsze, ze względu na to, że odwołania zawierają argumenty dotyczące oceny okoliczności faktycznych, należy przypomnieć, że z art. 256 TFUE i art. 58 akapit pierwszy statutu wynika, iż jedynie Sąd jest właściwy z jednej strony do dokonywania ustaleń faktycznych – z wyjątkiem sytuacji, gdy nieprawidłowość jego ustaleń wynika z przedłożonych mu akt sprawy – a z drugiej strony do oceny tych okoliczności faktycznych. Ocena ta nie stanowi więc – z wyjątkiem przypadków, w których doszło do przeinaczenia dowodów przedstawionych Sądowi – kwestii prawnej, która jako taka podlega kontroli Trybunału. Jeżeli Sąd

dokonał ustalenia lub oceny okoliczności faktycznych, Trybunał jest uprawniony na podstawie art. 256 TFUE do kontroli kwalifikacji prawnej tych okoliczności i skutków prawnych, które wywiódł z nich Sąd.

- 48 W niniejszej sprawie, w celu oceny charakteru i treści stosunku służbowego pomiędzy Uniwersytetem Wrocławskim a jego przedstawicielem, Sąd oparł się na czynnikach o charakterze faktycznym, których kwalifikacja może podlegać kontroli przez Trybunał w świetle art. 19 statutu, z uwzględnieniem sposobu, w jaki postanowienie to należy interpretować.
- 49 Po drugie, w zakresie, w jakim REA twierdzi, że odwołania ograniczają się do przedstawienia argumentów, które były już przedmiotem debaty przed Sądem, należy przypomnieć, że w sytuacji gdy wnoszący odwołanie kwestionuje wykładnię lub zastosowanie przez Sąd prawa Unii, okoliczności prawne rozpatrywane w pierwszej instancji mogą ponownie być analizowane w ramach odwołania. Gdyby bowiem wnoszący odwołanie nie mógł oprzeć odwołania na zarzutach i argumentach podniesionych już przed Sądem, postępowanie odwoławcze byłoby częściowo pozbawione sensu (wyrok z dnia 27 marca 2019 r., Canadian Solar Emea i in./Rada, C-236/17 P, EU:C:2019:258, pkt 124 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 50 Po trzecie, jeśli chodzi o argument REA, że Uniwersytet Wrocławski podniósł w odwołaniu nowe okoliczności faktyczne, wystarczy stwierdzić, że w każdym razie te okoliczności faktyczne nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszego sporu.
- 51 Po czwarte, jeżeli chodzi o interwencje Republiki Czeskiej i Krajowej Izby Radców Prawnych, należy przypomnieć, że strona, która na podstawie art. 40 statutu została dopuszczona do sprawy w charakterze interwenienta w sporze przed Trybunałem, nie może zmieniać przedmiotu skargi, który został zakreślony przez żądania i zarzuty stron głównych, wobec czego dopuszczalne są jedynie te argumenty interwenienta, które wpisują się w ramy wyznaczone przez te żądania i zarzuty (wyrok z dnia 3 grudnia 2019 r., Republika Czeska/Parlament i Rada, C-482/17, EU:C:2019:1035, pkt 116).
- 52 Jednakże w zakresie, w jakim Rzeczpospolita Polska powołuje się w szczególności na naruszenie zasady skutecznej ochrony sądowej gwarantowanej w art. 47 karty praw podstawowych, argumenty Republiki Czeskiej i Krajowej Izby Radców Prawnych, o których wspomniano w pkt 41 i 42 niniejszego wyroku, nie mogą zmienić przedmiotu sporu, który został zakreślony przez żądania i zarzuty Rzeczypospolitej Polskiej.
- 53 Po piąte, w odniesieniu do argumentu REA dotyczącego braku wskazania przez Republikę Czeską konkretnych punktów w zaskarżonym postanowieniu, należy stwierdzić, że popierając odpowiednie argumenty Uniwersytetu Wrocławskiego i Rzeczypospolitej Polskiej, Republika Czeska odnosi się do tych samych punktów tego postanowienia, do których odnoszą się obie wskazane strony.
- 54 W związku z tym podniesione przez REA zarzuty niedopuszczalności należy oddalić.

Co do istoty

- 55 W odniesieniu do istoty sprawy, a ściślej rzecz ujmując – kwestii reprezentacji strony, której nie dotyczą dwa pierwsze akapity art. 19 statutu, przed sądami Unii, w pkt 16 zaskarżonego postanowienia Sąd trafnie przypominał, że artykuł ten przewiduje dwie odrębne i kumulatywne przesłanki. I tak pierwsza z tych przesłanek, określona w akapicie trzecim tego artykułu, wiąże się z wymogiem, aby taka strona była reprezentowana przez adwokata lub radcę prawnego. Druga przesłanka, zawarta w akapicie czwartym tego artykułu, przewiduje, że adwokat lub radca prawny reprezentujący tę stronę musi być uprawniony do występowania przed sądem państwa członkowskiego lub innego państwa będącego stroną porozumienia EOG (zob. podobnie postanowienie z dnia 20 lutego 2008 r., Comunidad Autónoma de Valencia/Komisja, C-363/06 P, niepublikowane, EU:C:2008:99, pkt 21).

- 56 Jeśli chodzi o tę drugą przesłankę, z brzmienia art. 19 akapit czwarty statutu wynika, że znaczenie i zakres tej przesłanki należy interpretować w odniesieniu do danego prawa krajowego. W niniejszej sprawie spełnienie tej przesłanki przez radcę prawnego reprezentującego Uniwersytet Wrocławski w postępowaniu w przedmiocie skargi w pierwszej instancji nie zostało zakwestionowane.
- 57 Natomiast w odniesieniu do przesłanki pierwszej, dotyczącej pojęcia adwokata lub radcy prawnego, Trybunał orzekł, że wobec braku w art. 19 akapit trzeci statutu odesłania do prawa krajowego państw członkowskich pojęcie to należy interpretować w sposób autonomiczny i jednolity w całej Unii, biorąc pod uwagę nie tylko brzmienie tego postanowienia, ale także jego kontekst i cel (zob. podobnie w szczególności postanowienie z dnia 20 lutego 2008 r., *Comunidad Autónoma de Valencia/Komisja*, C-363/06 P, niepublikowane, EU:C:2008:99, pkt 25 i przytoczone tam orzecznictwo), przy czym wskazano jednak, że pojęcie to, w rozumieniu tego artykułu, pozostaje bez uszczerbku dla przyznanej osobom uprawnionym na mocy prawa krajowego do reprezentowania strony w sporze możliwości reprezentowania tej samej strony przed Trybunałem w ramach odesłania prejudycjalnego.
- 58 W tym względzie treść art. 19 akapit trzeci statutu, a w szczególności posłużenie się terminem „reprezentowane”, świadczy o tym, że „strona” w rozumieniu tego postanowienia, niezależnie od jej statusu, nie jest uprawniona do samodzielnego występowania przed sądem Unii, lecz musi korzystać z usług osoby trzeciej. Inne przepisy statutu lub regulaminu postępowania przed Trybunałem, takie jak art. 21 akapit pierwszy statutu, jak też art. 44 § 1 lit. b), art. 57 § 1 i art. 119 § 1 regulaminu postępowania, potwierdzają również, że strona i jej przedstawiciel nie mogą być jedną i tą samą osobą (postanowienia: z dnia 5 grudnia 1996 r., *Lopes/Trybunał Sprawiedliwości*, C-174/96 P, EU:C:1996:473, pkt 11; z dnia 16 marca 2006 r., *Correia de Matos/Komisja*, C-200/05 P, niepublikowane, EU:C:2006:187, pkt 10; z dnia 6 kwietnia 2017 r., *PITEE/Komisja*, C-464/16 P, niepublikowane, EU:C:2017:291, pkt 23).
- 59 Ponieważ w przypadku skarg bezpośrednich statut ani regulaminy postępowania przed Trybunałem i Sądem nie przewidują żadnych odstępstw ani wyjątków od tego obowiązku, złożenie pisma podpisanego przez samego skarżącego nie może wystarczyć do wniesienia skargi, i to nawet jeżeli skarżący jest adwokatem lub radcą prawnym uprawnionym do występowania przed sądem krajowym (zob. podobnie postanowienia: z dnia 5 grudnia 1996 r., *Lopes/Trybunał Sprawiedliwości*, C-174/96 P, EU:C:1996:473, pkt 8, 10; z dnia 16 marca 2006 r., *Correia de Matos/Komisja*, C-200/05 P, niepublikowane, EU:C:2006:187, pkt 11; a także z dnia 6 kwietnia 2017 r., *PITEE/Komisja*, C-464/16 P, niepublikowane, EU:C:2017:291, pkt 24).
- 60 Powyższe oceny znajdują potwierdzenie w kontekście art. 19 akapit trzeci statutu. Z postanowienia tego wynika bowiem jasno, że zastępstwo prawne strony, która nie jest objęta zakresem regulacji dwóch pierwszych akapitów tego artykułu, może być zapewnione wyłącznie przez adwokata lub radcę prawnego, podczas gdy strony, o których mowa w tych pierwszych dwóch akapitach, mogą być reprezentowane przez pełnomocnika, którego w stosownym przypadku może wspomagać doradca, adwokat lub radca prawny.
- 61 Przemawia za tym cel reprezentacji przez adwokata lub radcę prawnego stron niewymienionych w pierwszych dwóch akapitach art. 19 statutu, którym jest, po pierwsze, uniemożliwienie osobom prywatnym samodzielnego występowania przed sądem, bez korzystania z usług pośrednika, a po drugie, zapewnienie, aby osoby prawne były broniące przez przedstawiciela, który jest wystarczająco niezależny od osoby prawnej, którą reprezentuje (zob. podobnie postanowienia: z dnia 5 września 2013 r., *ClientEarth/Rada*, C-573/11 P, niepublikowane, EU:C:2013:564, pkt 14; z dnia 4 grudnia 2014 r., *ADR Center/Komisja*, C-259/14 P, niepublikowane, EU:C:2014:2417, pkt 25; z dnia 6 kwietnia 2017 r., *PITEE/Komisja*, C-464/16 P, niepublikowane, EU:C:2017:291, pkt 27).
- 62 W tym względzie należy podkreślić, że o ile zadanie polegające na reprezentowaniu przez adwokata lub radcę prawnego, o którym mowa w art. 19 akapity trzeci i czwarty statutu, musi być wykonywane w interesie prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości, o tyle celem tego zadania jest

przede wszystkim – jak wskazał również rzecznik generalny w pkt 104 opinii – jak najlepsza ochrona i obrona interesów klienta, z zachowaniem pełnej niezależności i z poszanowaniem prawa oraz zasad wykonywania zawodu i etyki.

- 63 Jak słusznie przypomniał Sąd w pkt 19 zaskarżonego postanowienia, pojęcie niezależności adwokata lub radcy prawnego w szczególnym kontekście art. 19 statutu zostało określone nie tylko w sposób negatywny, to znaczy poprzez brak stosunku pracy, ale również w sposób pozytywny, to znaczy poprzez odniesienie do dyscypliny zawodowej (zob. podobnie wyrok z dnia 6 września 2012 r., Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej/Komisja, C-422/11 P i C-423/11 P, EU:C:2012:553, pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 64 W tym kontekście spoczywający na adwokacie lub radcy prawnym obowiązek zachowania niezależności jest rozumiany nie jako brak jakichkolwiek powiązań z klientem, ale jako brak powiązań, które w oczywisty sposób ograniczają zdolność takiego prawnika do wypełniania zadań w zakresie obrony klienta w najlepszym interesie tego ostatniego.
- 65 W tym względzie Trybunał orzekł już, że za wystarczająco niezależnego od osoby prawnej, którą reprezentuje dany adwokat lub radca prawny, nie może zostać uznany adwokat lub radca prawny posiadający znaczne uprawnienia administracyjne i finansowe w ramach reprezentowanej przezeń osoby prawnej, sytuujące jego funkcję na poziomie kadry kierowniczej wysokiego szczebla w ramach tej osoby prawnej, co może naruszyć jego status niezależnej osoby trzeciej (zob. podobnie postanowienie z dnia 29 września 2010 r., EREF/Komisja, C-74/10 P i C-75/10 P, niepublikowane, EU:C:2010:557, pkt 50, 51), adwokat lub radca prawny, który zajmuje wysokie stanowiska kierownicze w ramach reprezentowanej przez siebie osoby prawnej (zob. podobnie postanowienie z dnia 6 kwietnia 2017 r., PITEE/Komisja, C-464/16 P, niepublikowane, EU:C:2017:291, pkt 25), ani też adwokat lub radca prawny posiadający udziały w spółce, którą reprezentuje i której zarządowi przewodniczy (postanowienie z dnia 4 grudnia 2014 r., ADR Center/Komisja, C-259/14 P, niepublikowane, EU:C:2014:2417, pkt 27).
- 66 Jednakże ze wskazanymi sytuacjami nie należy utożsamiać sytuacji analizowanej w niniejszej sprawie, w której – jak wynika z zaskarżonego postanowienia – radca prawny nie tylko nie bronił interesów Uniwersytetu Wrocławskiego w ramach stosunku podporządkowania względem tej uczelni, ale ponadto był z tą uczelnią związany jedynie umową dotyczącą prowadzenia zajęć dydaktycznych.
- 67 Powiązanie takie nie jest bowiem wystarczające, aby można było uznać, że ów radca prawny znajduje się w sytuacji, która wyraźnie osłabia jego zdolność do obrony interesów klienta w możliwie najlepszym sposób i z zachowaniem pełnej niezależności.
- 68 Wobec powyższego Sąd naruszył prawo, orzekając w pkt 20 zaskarżonego postanowienia, że samo istnienie między Uniwersytetem Wrocławskim a reprezentującym go przy wnoszeniu skargi w pierwszej instancji radcą prawnym umowy cywilnoprawnej dotyczącej prowadzenia zajęć dydaktycznych mogło wpłynąć na niezależność tego radcy prawnego ze względu na istnienie ryzyka, że środowisko zawodowe tego radcy prawnego wywiera, przynajmniej w pewnym stopniu, wpływ na wyrażaną przez niego opinię prawną.
- 69 Wobec powyższego należy uwzględnić zarzut pierwszy podniesiony przez Uniwersytet Wrocławski i Rzeczpospolitą Polską na poparcie ich odwołań. W związku z tym zaskarżone postanowienie należy uchylić, bez konieczności rozpatrywania innych argumentów podniesionych w zarzucie drugim odwołania w sprawie C-561/17 P, dotyczących zasady pewności prawa oraz prawa do skutecznego środka prawnego, jak też pozostałych zarzutów odwołań.

W przedmiocie przekazania sprawy Sądowi

- 70 Zgodnie z art. 61 akapit pierwszy statutu, w wypadku gdy odwołanie jest zasadne, Trybunał może, jeżeli uchyla orzeczenie Sądu, wydać orzeczenie ostateczne w sprawie, jeżeli stan postępowania na to pozwala, lub skierować sprawę do ponownego rozpoznania przez Sąd.
- 71 Ponieważ w niniejszej sprawie Sąd nie orzekł co do istoty, sprawa powinna zostać przekazana mu do ponownego rozpoznania.

W przedmiocie kosztów

- 72 Jako że sprawa została przekazana do ponownego rozpoznania przez Sąd, rozstrzygnięcie o kosztach postępowania w przedmiocie odwołań nastąpi w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Postanowienie Sądu Unii Europejskiej z dnia 13 czerwca 2017 r., Uniwersytet Wrocławski/REA (T-137/16, niepublikowane, EU:T:2017:407), zostaje uchylone.**
- 2) **Sprawa T-137/16 zostaje przekazana do ponownego rozpoznania przez Sąd Unii Europejskiej.**
- 3) **Rozstrzygnięcie o kosztach nastąpi w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.**

Lenaerts	Silva de Lapuerta	Bonichot
Arabadjiev	Prechal	Xuereb
Jarukaitis	Juhász	Malenovský
Bay Larsen	Biltgen	Piçarra
Kumin		

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 4 lutego 2020 r.

Sekretarz
A. Calot Escobar

Prezes
K. Lenaerts